

illető alkotórészeit jelekkel egyszerűen leírni, vonással választván el őket egymástól, tehát: Pb, S.

A mint már fennebb kifejtettem, ezeket a gyakorlatokat ki kell terjesztetni a legegyszerűbb chemiai kísérletekre, úgy, hogy aztán a tanulók *Schöber* urnak «*Ásványhatározó*»-ja alapján, melyben a megkülönböztetésre vegyest szolgálnak physikai és chemiai kísérletek, tényleg határozhassanak ásványokat. Ez az utóbb említett kis füzet egyes hibák megfelelő kijavításával igen hasznavehető könyvvé válhatik a középiskolai tanuló kezében.

MELCZER GUSZTÁV.

VEGYESEK.

— **Jugendsport** czímen megjelent a Wrede Richárdtól szerkesztett «*Fragen des öffentlichen Lebens*» (A közélet kérdései) cz. füzetes vállalat II. évfolyamának 7. füzete gyanánt egy kis értekezés, mely az ifjusági sport actualis kezdésével foglalkozik. A szerző, dr. Fürst Lajos, a ki a címnap szerint Sanitätsrath, tehát az orvostudományak vagy legalább is a közegészségügynek embere, eléggé részrehajlatlanul tárgyalja a dolgot és meg tudja érteni az erre vonatkozó ellentétes nézetek mindegyikét; ő maga részéről meg van győződve, hogy az ifjusági sportnak nagy jövője van, és tőle a jövő nemzedékek testi-lelki energiája dolgában igen sok várható. Az ifjusági sport ellen gyakran felhozott vádak, úgy véli a szerző, meg fognak szünni, mihelyt a nevelőknek is felnő oly nemzedéke, mely a sportok különböző nemeivel edzette testét és az ifjuság sportjára fel is tud ügyelni. Igaza lehet a szerzőnek. Hiszen ma még a legtöbb szülő és nevelő a sportnak sok ágára nézve úgy van a sportnemeknek hódoló gyermekekkel szemben, mint a kotlós tyúk a tőle kiköltött kacsácskákkal, melyek ott bukdácsolnak a tóban, míg gyám- anyjuk aggódva repdes a parton. De ha a nevelők és tanítók kellőképen érteni fognak a sportokhoz, akkor talán még valami fog bele jönni az ifjusági sportba, a mit most sem az egyes sportok mesterei, de még az orvosok sem tudtak a sportúzésbe behozni, t. i. egy kis rendet az egymásutánban. Az csak mégsem lehet, hogy a gyermek egy és ugyanazon időben úszó, hegymászó, bicyclista, versenyevező stb. stb. legyen. Ez talán mégis sok — ne feledjék, a mire már annyian figyelmeztettek, hogy a testi munka is — munka és nem pihenés. Még megérhetjük, hogy a szegény sportkinozta ifju Homerosához vagy logarithmus táblájához tér — üdülni, és egy új Juvenális majd arra figyelmeztet, hogy ép testhez ép lélek is kell. No de még nem jutottunk ennyire, s addig nem ártanak ilyen, a sport századmegváltó erejében hívő értekezések, minő az itt említett.

uj.

— **Negyvenéves tanítóképző.** Fennállásának negyvenéves ünnepét ülte meg f. é. október 31-én a budapesti országos izraelita tanítóképző-intézet. A nagyérdemű iskola, melynek kezdeteihez a 48. előtti idők legnagyobb nemzeti alakjainak, gr. Széchenyi István, b. Eötvös Ignác, Kossuth Lajos, Bajza József stb. nevei fűződnek, 1857-ben kezdte meg egy mintaiskola felállításával áldásos működését és e 40 év alatt 800 derék tanítót adott Magyarországnak. A jubileumi ünnep egyike volta legszebbeknek. Az egybegyült érdeklődők sorában ott voltak nemcsak a felekezet vezetői, a nagyszámú hálás tanítványok, a testvér-intézetek és testületek küldöttségei, hanem megjelentek tanügyi és tudományos életünk előkelőségei is. Ott voltak Zsilinszky Mihály államtitkár, Axaméthý Lajos miniszteri tanácsos, Verédy Károly tanfelügyelő, mint a tanügyi hatóságok képviselői mellett Alexander Bernát, Beöthy Zsolt, Fröhlich Izidor, Goldziher Ignác, Péterffy Sándor, Sebestyén Gyula és mások. Az ünnep legkiemelkedőbb mozzanata az intézet igazgatójának, Bánóczy Józsefnek a beszéde volt, egy fényes kis essay, mely nagy finomsággal tudta egybefűzni a mult képét a jelen vázlatával, a kezdet egykori küzdeléseinek rajzát a jövő reményeinek kifejezésével, a holtak iránt való kegyeletet az élöket megillető köszönettel. Az egész ünnep a maga előkelőségével és mindamellett igazi bensőségével az igazgató tapintatos kezére vall. Ugyane kéz írta meg az intézet 40 éves történetét is, voltaképen egy elkésett millenniumi monographiát, mely e téren legjobb termékeinkkel vetélkedik alaposság dolgában, de talán valamennyit felülmulja szempontok, és stílus tekintetében. Meglehet, hogy alkalomadtán visszatérünk még reá. — Az intézeti jubileumhoz, csatlakozott az iskola egy érdemes tanáranak, Mandl Lajosnak a jubileuma, a ki fennállása óta működik az iskolánál.

wj.

— **Francia tanügyi szakfolyóirat magyar dolgokról.** Párisban e czimmel: *La Correspondance Universitaire, Journal d'informations, organe des trois ordres de l'enseignement* az összes iskolák érdekeit szolgáló új folyóirat indult meg, mely Olivier Billaz szerkesztésében és a híres Didot-czég kiadásában havonként kétszer jelenik meg. Előfizetési ára egy évre 4, illetőleg 6 frank. Az ügyesen szerkesztett közlöny az eddigiek szerint itélve különös figyelemben részesíti Magyarország tanügyi viszonyait is, a mit elégtétellel veszünk tudomásul. Az augusztus 25-iki (9.) számban a *Questions de pédagogie étrangère* rovatban *L'École normale modèle de Budapest* néven Ernst Rochelle, a Ferencz József-intézet volt francia tanára ismerteti a Gyertyánffy-féle budai Pædagogiumot és főbb vonásokban elmondja az abban összpontosított öt intézet szervezetét. Hogy ezt mennyi jóakarattal teszi, annak bizonyosságául álljon itt néhány idézet: «*L'un des établissements scolaires*

les plus intéressants de l'Europe, qui est, je crois, unique dans son genre. — «A mi itt uralkodik, az a magyar szellemnek megfelelő eclec-
ticismus, a mely elénk tárja a különböző rendszereket, hogy azokból
belátásunk szerint válogathassunk.» — Befejezésül ezt mondja: «Láto-
gatásom után egy ép oly egészséges mint erős pædagogiai módszer
benyomását vittem magammal. Láttam, mint lüktet ezen óriási szerve-
zetben, mely Magyarország népoktatásának elsőrendű tanítókkal szol-
gál, buzgó élet, mely munkán, fegyelmen és kölesönös bizalmon
alapszik».

Az augusztus 10-iki (8.) szám könyvészeti rovatában ugyancsak
E. Rochelle ismerteti Klimó M. Francia Nyelvtanát, melyről e folyó-
iratban már két ízben is volt szó (l. a jelen évf. 181. és 343. l.) Ezen,
illetékes tollból származó bírálatból adjuk a következő részt: «A fran-
czia nyelvtanítás Magyarországon tavaly egy alakilag és szellemileg
igen érdekes művel gyarapodott. E szerény 90 lapra terjedő kötet
nem is annyira nyelvtan, mint a hogy czíme sejteti, hanem inkább
a két nyelv lényeges különbségeit felölelő nagyon alapos tanulmány.
A reáliskolák felső osztálybeli tanulói és a művelt közönség szá-
mára készült, vagyis azok magyarok részére, a kik nyelvünket már
bírnák és francia nyelvismereteiket rendezni és kiegészíteni óhajtják.
Szerencsés újításnak mondható az, a mi egyébként a hivatalos utasítások
szellemének is megfelel, hogy a könyv francia nyelven van megírva,
még pedig oly teljesen szabatos és egyszerűségében tökéletes francia-
sággal, mely a mellett tanúskodik, hogy a szerző ritka tökéletességgel
bírnja nyelvünket. A munka felosztása megfelel céljának. Az általa-
nosan bevett sorrend mellőzésével az író mindjárt a legfontosabb kér-
déseken kezdi. A szerkezeti eltérések beható tanulmányozását nyom-
ban követi az ige. Amannál csak azt kifogásolhatnók, hogy a példák
egyoldalúan a közmondásos szólások csoportjából vannak kiszemelve,
a melyeknek szerkezete pedig szükségképen némileg eltér a köznyel-
vétől. Az ige tana a kötet legfontosabb része és szabatoságánál s vilá-
gosságánál fogva a legnagyobb hasznára lehet a magyaroknak. Nagy-
segítségére lesz a francziáknak is, a kik a szép magyar nyelv iránt érde-
klődnek. E szempontból ugyancsak becsesek az egyes fejezetek végén
felhalmozott gallicismusok. A szerző ezután a főnév tanulmányozására
tér át s minthogy oly tanulókhöz fordul, a kik egyidejűleg latinul és
németül is tanulnak, a latin névragozás kifejezéseivel él, a mi különben
nem okoz nehézségeket. Következnek a határozott és határozatlan
névelő, a melléknév, a névmások, igehatározók, névelők, névutók és
kötőszók. Az utolsó fejezet az íráspontozás kevésbé fontos eltéréseit
tárgyalja. — E kis kötet megérdemli tehát, hogy reá fölhívjuk mind-
azoknak figyelmét, a kik a magyar nyelvvel foglalkoznak, de még inkább

azokét, akik nyelvünknek a külföldön való terjedése iránt érdeklődnek. Szerencsekivánásainkhoz egyúttal legjobb köszönetünket csatoljuk azon buzgalomért, melylyel a szerzők megfeleltek ama hivatottságuknak, hogy hazájukban a francia nyelvtanulást terjeszszék és tökéletesítsék».

(—y —z.)

— **Psychologiai laboratórium és æsthetikai érzelmek.** Adalék a «Magyar Kritika» objectivitásához.* A «Magyar Kritika» második számában Lázár Béla «A qualitativ érzelmek psychológiája» czimű művemről írva, a helyett, hogy ennek tartalmát ismertetné vagy bírálná; a helyett, hogy psychologiai álláspontomat felismerné és közölné, arról beszél mennyi sok kísérleti laboratóriumot ismer ő, mennyi sokat tud ő, a *budapesti*, a mit én, mint *sárospataki*, nem ismerhetek is nem tudhatok. Az ilyen subjectiv szempontokat feszegető bírálat legalább is nagyfoku izléstelenség. Én ilyen subjectiv, könyvem tartalmán kívül eső szempontok feszegetésébe nem bocsátkozom, de az igazság érdekében is és Lázár néhány félszeg állításának helyreigazításául tartozom néhány észrevételt tenni.

1. Lázár mintegy magától értetődőnek tartja, hogy én az érzelmek tana tekintetében nem vihettam előbbre a tudományt, mert hisz az igazi psychologia ma már kísérleteken alapszik; én pedig nem kísérletezhettem, mert nem állott laboratórium rendelkezésemre, sőt a kísérleti lélektani kutatások eredményeit meg sem ismerhettem.

Mellözve azon subjectiv körülményt, hogy 1890-ben egy félévet, ez idén pedig a nyári félévet Wundtnak lipsei laboratóriumában töltöttem, erre csak azt jegyzem meg, a mit minden szakembernek tudnia kell — hogy a *magasabb*, általam qualitativeknek, Jodl által secundär- és tertiäreknél nevezett érzelmek *ma még nem képezhetik physiologiai kísérleteknek tárgyát, mert a kísérlet csak az alacsonyabb, primär érzelmekre terjedhet ki.* Itt is csak az érzelmek vagy indulatok által a vérkeringésben, lélekzésben, kiválasztásban, szóval a vegetativ működések terén és a külső mozgások terén okozott változásokat mérhetjük és vizsgálhatjuk a Sphygmometer, *Pneumograf* és a Mosso-féle Plethysmograf segítségével. Innen ered aztán az, hogy a magasabb

* Nem szívesen adunk teret a polemianak egy új s még támogatásra szoruló vállalattal szemben; de mivel Székely György tanár helyreigazítását maga a kérdéses lap vonakodott kiadni, nem akarjuk megfosztani a szerzőt az önvédelem lehetőségétől. Csupán az a megjegyzésünk, hogy egyik munkatárs botlásáért nem lehet mindjárt általánosítással élni s az egész lapot hibáztatni, melynek szerkesztőségében olyan jeles szakértők is vannak, mint pl. Balassa József, Áldásy Antal stb., kiknek bizonynyal objectivitásához sem férhet szó.

Szerk.

lelki állapotokra nézve az önmegfigyelést nem nélkülözhetjük. E tekintetben az én álláspontom az, a mi a Wundté és például legújabbán a *Jodlé*. Wundt (ajánlom Lázárnak a «Grundriss der Psychologie» című legújabb művének harmadik paragraphusát, a Methoden der Psychologie címűt) azt tartja, hogy a kísérlet és önmegfigyelés módszere egyaránt fontos a lélektani kutatásban, mert csak e kétoldalu forrás segítségével vállhatik az az összes szellemi tudományok alapjává. Jodl «Lehrbuch der Psychologie» című könyvének 28. lapján erre nézve következőleg nyilatkozik: «A belső tapasztalás egész területének, azaz az összes lelki folyamatoknak és jelenségeknek tárgyalását a physiologiai Psychologia módszerével ma még csak úgy tekinthetjük, mint egy tudományos utópiát. Ha csak a tekintenők a lélektan tudományos tárgyának, a mi ezen módszernek hozzáférhető, akkor le kellene mondanunk a legmagasabb és legfontosabb lelki jelenségeknek tudományos megértéséről, sok nehezen kiküzdött, értékes belátást fel kellene adnunk s ekként a lélektan önmagunk csonkítanók meg.»

Miután én a magasabb érzelmeket tárgyalom, a mondottakból is kitűnik, hogy Lázár hibás szempontból nézi és bírálja művemet.

2. Lázár fölteszi rólam, hogy én a Lange könyvét az érzelmekről, a James és Mosso kutatásait és a *Ziehen* lélektanát nem ismerem.

Pedig a Lange könyvét és James elméletét művemnek 119. lapján (a jegyzetben) idézem is, s vajjon abból, hogy a Lange-James-féle elméletet az érzelmekre nézve nem követem s hogy physiologiai álláspontom nem egyezik a *Ziehen*ével, következik-e, hogy azokat nem is ismerem? Ép ily alaptalan Lázár kifogása az érzelmelek felosztását illetőleg is.

3. Egy kísérleti laboratorium felállítása igaz, elsőrendű tudományos szükségletünk, melynek hiányát psychologusok és pædagogusok egyaránt érzik, de azért kérdem, hol veszi Lázár magának a jogot arra, hogy az egész eddigi magyar bölcséleti irodalom fölött pälczát törjön, ő, aki e téren ez ideig még nem több a művelt laikusnál?! *Székelgy György*-

MAGYAR PÆDAGOGIAI TÁRSASÁG.

Felolvasó ülés 1897. évi október 16-án.

Jelen vannak: dr. Heinrich Gusztáv elnöklése mellett Balogh Péter, Böngérfy János, György Aladár, Gyulay Béla, Hegedüs István, Kovács János, Léderer Ábrahám, Nagy László, Négyesy László, Radó Vilmos, Sebestyén Gyula, Szigetvári Iván, Wagner Alajos, Waldapfel János, Trájtler Károly; utóbbi mint jegyző.

I. Elnök üdvözölvén a tagokat, az ülést megnyitja. Megemlékezik arról a súlyos csapásról, mely a tudományos világot ép úgy, mint a